

XI

DEJSTVA U SASTAVU 3. ARMIJE

(21. april — 15. maj)

Poslije oslobođenja Slavanskog Broda odlukom Generalštaba 17. divizija je ušla u sastav 3. armije, koja je operisala na pravcu Virovitica —• Bjelovar.

Divizija je u 4 časa 22. aprila u jednoj marševskoj koloni otpočela trodnevni marš preko sela: Vrba Donja — Garčin — Topolje —• Trnava — Kondrić —• Gašinci — Đakovački Kučanci — Drenje — Podgorač — Stipanovci i 25. aprila razmjestila se na prostoriji: selo Vukojevci — Našice — selo Martin. Slijedećeg dana, po naređenju Štaba 3. armije, divizija se pomjerila sjeverozapadno na prostoriju sela: Petrovac, Bistrica —• Čabuna —• Sladojevci — Čačinci — Podravska Slatina.

Pošto je 1. armija glavne snage rokirala udesno, zapravo težište napada prenijela iz doline Save na pravac Pakrac — Čazma, a radi što boljeg sadejstva 1. i 3. armiji u prodiranju prema zapadu, 17. divizija dobila je novi zadatak: da se kao opšta rezerva 3. armije razmjesti 27. aprila na prostoriji: Suhopolje — Virovitica — Spišić Bukovica. Divizija je zorom krenula i u toku dana rasporedila se: 6. proleterska brigada na prostoriji sela: Suhopolje — Suhopoljska Ovčara — Rezovac; 2. krajiška brigada u selu Petrovac, gdje je uspostavila vezu sa jedini-

cama 10. korpusa i 51. divizije koje su djelstvovale duž komunikacije Virovitica — Đurđevac; 15. majevička brigada u Sv. Đurađu; artiljerijska brigada u Sv. Trojstvu i Sv. Križu; inženjerijski bataljon na prostori Virovitica — Antonovac; medicinsko-sanitetski bataljon u Virovitici; Komanda pozadine na prostori Podravska Slatina — Suhopolje; Štab divizije u Virovitici.

Pošto nije uspio da odbrani virovitički rejon, neprijatelj se povukao i zaposjeo ranije pripremljenu liniju odbrane, te je 27. aprila situacija pred frontom 3. armije bila slijedeća: liniju Drava — St. Gradac — Radotić (t. 238) branili su dijelovi 15. konjičkog kozačkog korpusa; greben Bilogore, tj. liniju Bogaz (k. 228) — selo Brzaja — selo Zrinska, ostaci njemačke 11. vazduhoplovne poljske divizije i 22. divizije; liniju zapadni dio sela Mali Grđevac — sela Velika Barna — Grubišno Polje — selo Poljani branili su dijelovi 22. njemačke i 5. ustaške divizije.

Treća armija napala je pomenute jedinice, ali bez vidnih uspjeha. Jedino su jedinice 10. korpusa uspjele da probiju neprijateljsku odbranu i zauzmu dominantne položaje Turski grobovi i Vis (t. 288). Da bi iskoristio ovaj uspjeh, Štab 3. armije odlučio je da ubaci i borbu svoju rezervu (17. diviziju), sa zadatkom da sa linije Brzaja — Turski grobovi prodre preko sela Bačkovice i Bedenička prema Bjelovaru, održavajući vezu desno sa jedinicom 10. korpusa, a lijevo sa 16. divizijom.

Oko 16 časova 28. aprila 17. divizija pošla je na zadatak. U toku 29. aprila 6. proleterska i 2. krajiška brigada smijenile su jedinice 10. korpusa na liniji Turski grobovi (k. 202) — šuma Mladine (k. 227) — zapadna ivica šume Injaš (k. 211) i sa nje odmah prešle u napad, potisnuvši neprijatelja do mraka na liniju: k. 143 — selo Bedenička — selo Bačkovica — selo Čadavac. Susjedi lijevo i desno (16. divizija i 10. korpus), zbog jakog otpora neprijatelja, nisu imali vidnijeg uspjeha, dok su jedinice na podravskom sektoru, u nastupanju prema selu Pitomači, oslobodile sela Đuretinu i Otrovanec.

Ranije pripremljena linija odbrane: rijeka Drava — selo Gradac — selo Šibenik — selo Velika Barna — selo Grubišno Polje — rijeka Ilova, trebalo je da posluži ne-

prijatelju, poslije gubitka Srema i Slavonije, da na njoj zaustavi naše dalje nadiranje prema zapadu. Ocijenivši da će naše glavne snage nastupati Podravinom i na pravcu Grubišno Polje — Bjelovar, neprijatelj je tu koncentrisao glavne snage, dok je greben Bilo Gore zaposjeo slabijim snagama — i po broju i po kvalitetu.

Uočivši raspored neprijatelja, odmah poslije oslobođenja Virovitice, a naročito 28. aprila, nakon prodora jedinica 10. korpusa na Bilo Gori, Stab 3. armije pregrupisao je, donekle, svoje snage, tako da je glavninu postavio na masiv Bilo Gore sa zadatkom da izvrši jači prodor, a potom obuhvati i napadne uporišta u Podravini i Bjelovarskoj kotlini, povezujući ove napade sa dejstvom ostalih jedinica 3. armije i susjednom 1. armijom. U duhu ove zamisli, Stab 3. armije izdao je 1. maja zapovijest precizirajući zadatke potčinjenim jedinicama:¹ 51. divizija nastupaće opštim pravcem Đurđevac — Koprivnica — Varaždin; 36. divizija nastupaće sjevernim padinama Bilo Gore, obuhvatajući neprijateljsku odbranu sa južne strane; 10. korpus (12. 32. i 33. divizija) nastaviće brzo nastupanje grebenom Bilo Gore, da bi što prije izbio na liniju sela Reka — Sokolovac (drum Koprivnica — Križevci). Poslije izbijanja na komunikaciju Đurđevac — Bjelovar jednu diviziju orijentisaće za napad na Bjelovar (sa sjevera), a sa ostalim snagama brzo će izbiti na drum Koprivnica — Križevci; snage 16. 17. i 40. divizije što prije će osloboditi Bjelovar i bez zadržavanja nastaviti nastupanje i zauzeti uporišta Sv. Ivan Zabno i Križevci.

Realizovanje ove zamisli otpočelo je još 29/30. aprila, kada je, u već probijenu odbranu na grebenu Bilo Gore (od strane jedinica 10. korpusa), uvedena u borbu armijska rezerva — 17. divizija. Poslije izbijanja 2. krajiške brigade (30. aprila) u selo Bedeničku, a 6. proleterske brigade u selo Čadavac, neprijatelj je u toku noći otpočeo povlačenje na cijeloj liniji odbrane, koristeći jake zaštitničke dijelove.

Oko 3 časa 1. maja 2. krajiška brigada poslije kraće borbe ovladala je selom Lasovcem, a zatim, nastavljajući

¹ S. Savić: »Treća armija u završnim operacijama«, *Vojno-istorijski glasnik* 2—3/1955; *AVII*, k. 983, reg. br. 12-5.

gonjenje, u töku dana ušla je u selo Ravneš i izbila na istočnu ivicu sela Orovca. Istovremeno je 15. majevička brigada razbila neprijatelja u selu Babancu i u toku dana ovladala selima Bedenikom i Bulincem, dok je 6. proleterska brigada (divizijska rezerva) zadržana u selu Polomu. Susjed lijevo (16. divizija), goneći neprijatelja, izbio je do mraka na liniju sela Nova Rača — Sasovac, a susjed desno (32. divizija 10. korpusa) na liniju sela Sandrovac — Suha Katalena.

Braneći prilaze Bjelovaru, jedinice 2. stajaćeg ustaškog zdruga i oko 2.500 vojnika njemačke 22. divizije pružali su 2. i 3. maja žilav otpor na liniji sela Orovac — Severin — St. Rača Kozarevac.

Noću 1/2. maja 17. divizija napala je uporišta u selima Orovac i Severin, ali se poslije kraće i oštre borbe morala povući na polazne položaje.

U toku dana 6. proleterska brigada povučena je sa položaja i prebačena na desno krilo divizijskog rasporeda u šumu Mačjak (k. 210). Oko 14 časova 17. divizija je ponovila napad i poslije početnih uspjeha, žilavim otporom neprijatelja prisiljena je da se ponovo povuče na polazne položaje. Lijevi susjed (6. divizija) napala je neprijatelja na liniji sela Bulinac — Stara Rača — Kozarevac i u borbama, koje su nastavljene u toku noći 2/3. maja, nije imala uspjeha, pa se zorom povukla na polazne položaje. Susjed desno (32. divizija) ovladao je uporištem Zakletišće (t. 268) i podišao selima Vrbice i M. Trojstvo.

OSLOBOĐENJE BJELOVARA I KRIŽEVACA

Jedinice 10. korpusa u toku 3. maja uspjele su da izbiju na komunikaciju Đurđevac — Bjelovar (u rejonu sela Hampovica — Kerbulin, t. 270), a još noću 3/4. maja 17. divizija probila je odbranu neprijatelja na liniji sela Orovački Vinogradi — Orovac — Severin, i izjutra izbila na liniju sela Markovac — Novoseljani — Zdralovi, gdje se povezala desno sa jedinicama 33. divizije 10. korpusa, a lijevo sa jedinicama 16. divizije koje su izbile na liniju sela Brezovac — Galovac. Oko 20 časova 4. maja 2. kra-

jiška i 15. majevička brigada i brigade 16. divizije izvele su opšti napad na grad i do 22 časa Bjelovar je oslobođen.

Glavnina neprijateljskih snaga uspjela je da se probije i povuče prema Križevcima i Vrbovecu, iako je garnizon bio djelimično obuhvaćen našim snagama. Propust je bio u tome što 12. divizija 10. korpusa nije orijentisana na komunikaciju Bjelovar — selo Žabno već je upućena grebenom Bilo Gore ka komunikaciji Korprivnica — Križevci.

U petodnevnim borbama 17. divizija je (prema nepotvrđenim podacima) nanijela gubitke neprijatelju od oko 400 poginulih, 740 ranjenih i 19 zarobljenih, uz sopstvene gubitke od: 101 poginulog, 420 ranjenih i 34 nestala. Zaplijenjeno: mitraljez, 4 puškomitraljeza, 4 automata, pištolj, 7.100 puščanih metaka i veća količina razne ratne opreme u vojnim magacinima Bjelovara.

Poslije oslobođenja Bjelovara 17. divizija dobila je zadatak da produži nastupanje i goni neprijatelja opštim pravcem: selo Podgorci — selo Kraljevac — selo Gornje Selo —• selo Lemeš — Križevci, s tim da, poslije izbijanja na liniju Gornje Selo Tremsko — selo Bukovje Križevačko, dijelom snaga sadejstvuje jedinicama 16. divizije pri likvidaciji neprijatelja u selu Žabno, a glavnim snagama da likvidira garnizon u Križevcima.

Divizija je preduzela dalje gonjenje dvjema paralelnim kolonama: desna kolona (6. proleterska brigada) pravcem: selo Kobasičari —• selo Podgorci — selo Kraljevac — selo Kovačevac — selo Gornje Selo Tremsko — selo Lemeš; lijeva kolona (2. krajiška brigada) pravcem: selo Predovac — selo Draganec — selo Dvorište —• selo Đurđić; a za njom rezerva (15. majevička brigada).

U brzom prodoru 2. krajiška brigada ušla je 6. maja jednim bataljonom u Križevce, koje je branio 111. lovački puk njemačke 11. divizije. Pošto ostale snage nisu ubrzo pristigle, bataljon je okružen u gradu, a prilikom probijanja pretrpio je osjetne gubitke (55 poginulih, 54 ranjena, 74 nestala). U toku dana prispjele su i ostale jedinice divizije, kao i dvije brigade 33. divizije, pa je odmah preduzet opšti napad i do 21 čas Križevci su oslobođeni.

U borbama za Križevce (po neprovjerenim izvještajima naših jedinica) neprijatelj je imao: 292 poginula, 584 ranjena i 51 zarobljenog, a 17. divizija: 61 poginulog, 96 ranjenih i 74 nestala.² U magacinima zaplijenjena je veća količina municije i ratne opreme.

BORBE U ZAVRŠNOJ OPERACIJI

Poslije razbijanja odbrane neprijatelja u trouglu Koprivnica — Bjelovar — Zabno i oslobođenja Križevaca i Ludbrega, neprijatelj je na cijelom frontu 3. armije počeo ubrzano povlačenje, da bi izbjegao okružavanje svojih većih jedinica. Na glavnim pravcima odstupanja ostavljao je jake zaštitničke dijelove.

Odmah poslije oslobođenja Križevaca 17. divizija nastavila je gonjenje: 6. proleterska brigada pravcem preko sela: Gušćerovac — Vrhovac — Sudovec — Čanjevo i do mraka 7. maja izbila na komunikaciju Zagreb — Varaždin (u rejonu sela Huma), gdje je naišla na žilav otpor neprijatelja, pa je zato zaposjela prostoriju Čanjevo — Visoko — Velišće (k. 399); 15. majevička brigada pravcem preko sela: Podgorec — Gregurovec — Fodrovec — Kalarec i do mraka izbila je na prostoriju sela Durinovec — Visoko; 2. krajiška brigada (divizijska rezerva) kretala se za 6. proleterskom brigadom i u toku dana razmjestila se na prostoriji sela Vrh — Čanjevo; artiljerijska brigada maršovala je na pravcu 6. proleterske brigade, spremna da je podrži vatrom na komunikaciji Zagreb — Varaždin; inženjerijski bataljon ostao je radi sređivanja u Križevcima; medicinsko-sanitetski bataljon takođe u Križevcima; Komanda pozadine u pokretu iz Bjelovara za Križevce; Štab divizije pred mrak je stigao u selo Gornju Rijeku.

Obaviještena o ponudi admirala Denica za bezuslovnu kapitulaciju Njemačke, a pod stalnim pritiskom Jugoslovenske armije, glavnina njemačkih i ustaških snaga napustila je 7. maja Zagreb i sa ostalim svojim, ustaškim,

² AVII, k. 983, reg. br. 35-5.

četničkim i domobranskim snagama ubrzano se povlačila preko Zagorja ka jugoslovensko-austrijskoj granici da bi se predala savezničkim snagama u Koruškoj. Da bi spriječio neprijatelja da ostvari namjeru, Generalštab JA 7. maja depešom je naredio 3. armiji da što brže nadire opštim pravcem Maribor — Dravograd — Celovec.

Zadatak 17. divizije bio je da, poslije likvidacije neprijatelja na prostoriji sela Hum — Trgovište, nadire opštim pravcem: Krapina — Đurmanec — Rogatec — Lušečka Vas — Slovenska Bistrica.

U 8 časova 8. maja, sa položaja Velište (k. 399) — Radešići i Visoko — Vinično, 6. proleterska i 15. majevička brigada napale su neprijatelja na položaju: k. 377 — Hum — Butkovic, ali poslije kraće borbe brigade su se povukle na polazne položaje, jer je neprijatelj pružio žilav otpor.

Oko 14 časova, u vezi s kapitulacijom Njemačke i proglasom njemačke Vrhovne komande, upućen je ultimatum neprijateljskim snagama na prostoriji sela Brezinca — Hum — Trgovište da se predaju sa cjelokupnim ljudstvom i opremom. Uskoro je u Štabu 6. proleterske brigade došlo do sastanka između naših ti njemačkih oficira, ali Nijemci nisu pristali na predaju, bez prethodnog odobrenja više komande. Očito im je bio cilj da pregovorima dobiju u vremenu, da bi se što lakše izvukli sa isturenog položaja. To je uočeno u štabu 17. i 16. divizije, pa im je dat rok predaje do 22 časa. Kad je ultimatum istekao, neprijatelj je oko 23 časa počeo naglo da povlači živu silu preko Trgovišta ka zapadu, dok je na komunikacijama prema selu Kominu u rejonu sela Breznice i Huma zapalio više od 150 kamiona i uništio nekoliko desetina topova i teških minobacača.

Štab 17. divizije oko pola noći izdao je zapovijest za energično gonjenje po brigadnim kolonama:

— 6. proleterska brigada počela je gonjenje u 3 časa 9. maja pravcem preko sela: Hum — Trgovište — Zlatar — Mače. Poslije izbijanja na prostoriju sela Komor — Mihovljan brigada se na njoj zadržala radi odmora, a u zoru nastavila pokret pravcem: Razboj — Krapina —

Dumianec i izbila u toku dana na prostorijsu sela Sv. Rok — Log, a na kojoj je prenoćila. Sa te prostorijsu u 4 časa 11. maja produžuje nastupanje pravcem Rogatec —• Rogaška Slatina — Lušečka Vas — Slovenska Bistrica. Savlađujući otpor neprijatelja zapadno od Rogaške Slatine, u sadejstvu sa 2. krajiškom brigadom, u toku dana izbila je na prostorijsu sela Klopce — Slovenska Bistrica, na kojoj se razmjestila radi odmora;

— 2. krajiška brigada nastupala je preko sela Bisag — Bosna — D. Konjščina i do 17 časova izbila na prostorijsu sela Zlatar — Mače —• Mihovljan. Oko 20 časova streljački dijelovi brigade usiljenim maršem upućeni su za Krapinu, radi odsijecanja i zarobljavanja neprijatelja koji se povlačio, s tim što je jedan dio brigade ukrcan u zaplijenjene kamione. Brigada je 10. maja produžila nastupanje pravcem Krapina — Đurmanec — Rogatec i u toku dana stigla u Rogašku Slatinu. Zorom, u sadejstvu sa 6. proleterskom brigadom, napala je neprijatelja koji je zaštitničkim dijelovima zaposjeo položaje zapadno od Rogaške Slatine (k. 292 — k. 320 — k. 290 — k. 355). Poslije dvočasovne borbe neprijatelj je potisnut. Nastavljeno je gonjenje pravcem: selo Loče — selo Lušečka Vas — Slovenska Bistrica. Do mraka 6. proleterska brigada izbila je na prostorijsu sela Davna i Zagorska Bistrica, gdje je prenoćila;

— 15. majevička brigada (divizijska rezerva) od 3 časa 9. maja nastupala je pravcem Visoko — Trgovište i u toku dana razmjestila se radi prenoćišta u selima Zlatar i Mače. Sutradan je preko sela Mihovljan —• Razboj —• Krapina — Đurmanec stigla na prenoćište u Rogatec, a u 3 časa 11. maja nastavila preko Rogaške Slatine i sela Lušečka Vas, da bi se oko 15 časova razmjestila u selu Ložnici;³

— artiljerijska brigada kretala se 9, 10. i 11. maja za 2. krajiškom brigadom i razmjestila do 18 časova 11. maja na prostorijsi sela Sv. Jožef — Branje; inženjerijski bataljon smjestio se u Slovenskoj Bistrici; medicinsko-sanitet-

³ AVII, k. 893, reg. br. 35-9.

ski bataljon u selu Vitanji, a Štab divizije i Komanda pozadine u Slovenskoj Bistrici.

Za tri dana gonjenja 17. divizija nanijela je neprijatelju slijedeće gubitke: 9 ubijenih, 16 ranjenih i 1.147 zarobljenih vojnika i oficira, uz sopstvene gubitke od 3 poginula i 16 ranjenih boraca. Zaplijenjeno: 7 oklopnih kola, 5 protivtenkovskih topova, 4 mitraljeza, puškomitraljez, oko 800 pušaka, lokomotiva sa 80 vagona materijala, 35 kamiona, 12 automobila, 6 motocikla, 20 konjskih kola sa zapregom i veća količina ostale ratne opreme.

Lijevi susjed (16. divizija) do mraka 11. maja izbio je na liniju: Vojnik — Slovenske Konjice — selo Sv. Jurij, a susjed desno (40. divizija) u sela Pragersko i Polekovu.

Kako je jača ustaško-četnička grupacija 10. i 11. maja ubrzano odstupala prema Dravogradu (pravicima Vitanje — selo Mislinja i Celje — Velenje — Mislinja), težeći da se prebaci preko Drave u Austriju, Štab 3. armije naredio je 16. 17. i 51. diviziji da je sustignu, razbiju i zarobe, s tim što je 11. maja vozom prebacio 6. brigadu 36. divizije u Dravograd, koja je na vrijeme stigla i tako spriječila ustašama i četnicima da se izvuku.

Zadatak 17. divizije bio je da iza 16. divizije, pravcem Slovenske Konjice — Vitanje — Slovenj Gradec, što prije izbije u rejon Dravograda. Divizija je krenula iz Slovenske Bistrice u 3 časa 12. maja.

U rejonu Sv. Jurij — Celje 16. diviziji 12. maja predale su se 22. i 181. divizija njemačkog 21. korpusa, a ustaše i četnici su se povukli sjeverno od Celja. U rejonu sela Vojnik — Višnja Vas jedna brigada 16. divizije vodila je sa njima ogorčene borbe, sprečavajući ih da se probiju ka Dravogradu.

Pošto je 16. divizija bila angažovana u rejonu Celje — Vojnik, Štab 3. armije unekoliko je promijenio prvobitnu zapovijest, naređujući 12. maja 17. diviziji da usiljenim maršem, kao čelna kolona, nastavi pokret preko sela Slovenske Konjice i Vitanje na prostoriju sela Mislinja — Dolič — Sv. Mohor i dalje ka Dravogradu, sa zadatkom da zatvori odstupni pravac neprijatelju od Celja

ka Dravogradu i uništi ga direktnim udarom u sadejstvu sa 16. divizijom.

Oko 12 časova prednji dijelovi 17. divizije potisli su neprijatelja u rejonu sela Sp. Dolič, a u daljem nastupanju divizija je naišla na žilav otpor ustaša na liniji Sentilj (k. 593) — Lučevac (k. 774) — Pušnik (k. 731), koji su držali pod vatrom drum i željezničku prugu Velenje — Mislinja — Slovenj Gradec. U namjeri da neprijatelja lijevim obuhvatom razbije i po dijelovima uništi, Stab 17. divizije odlučio je da privremeno sa dvije brigade posjedne položaj: selo Turjak. —• Turjak (k. 793) — selo Zg. Dolič — Pečovnik vrh (k. 793), jednu brigadu zadrži u rezervu (Sp. Dolič) a artiljerijsku brigadu postavi na vatrene položaje u rejonu Sent Florijana.

Da bi otklonio svaku mogućnost neprijatelju za proboj preko Dravograda u Austriju, 12. maja Stab 3. armije prebacio je 51. diviziju (bez jedne brigade) željeznicom od Maribora sa zadatkom da pojača 6. brigadu 36. divizije i čvrsto zaposjedne dravogradski komunikacijski čvor. Divizija je u toku dana posjela sve dominantne položaje u području Dravograda — južno od Drave. Ovim manevrom neprijatelj je u trouglu Slovenj Gradec — Guštanj — Dravograd doveden u vrlo težak položaj. A da bi se neprijatelj potpuno okružio, Stab 3. armije naredio je 17. diviziji da čvrsto drži zaposjednute položaje, imajući namjeru da 16. diviziju prebaci željeznicom preko Ljubljane i Kranja u rejon Priberga, onemogućavajući tako neprijateljskoj grupaciji proboj ka Celovcu.

U toku čitavog 12. maja neprijatelj se, ulažući posljednje napore, uporno branio i preduzimao povremeno snažne protivnapade, u težnji da se po svaku cijenu probije preko granice. Zorom 13. maja neprijatelj je snažnim napadom prinudio 2. krajišku brigadu da napusti položaj Turjak (k. 793), a time i Mislinju d Sentilj. Oko 6 časova brigada je uz podršku artiljerije povratila izgubljeni položaj.

Istovremeno su ustaše potisle 15. majevičku brigadu sa Irštelja (k. 848), koji je u toku dana brigada bezuspješno pokušala da povрати. Tek pošto je pao mrak, uz jaku

artiljerijsku podršku, brigada je ovladala Iršteljem, nanijevši neprijatelju velike gubitke: 159 poginulih, 365 ranjenih i 620 zarobljenih, uz sopstvene od 42 poginula i 86 ranjenih boraca.

Pošto je propao i posljednji očajnički pokušaj neprijatelja, po padu mraka 13. maja, da se probije preko Drine, Štab 3. armije u toku noći naredio je svim svojim snagama da izvrše odlučan napad na okruženog neprijatelja, razbiju ga i unište.

Zadatak 17. udarne divizije bio je da probije položaje na liniji: kosa zapadno od Šentilja — kosa zapadno od sela Mislinje — Lučevac (k. 774) — Pušnik — Pečovnik vrh (k. 793) i nastavi energično gonjenje, sa ciljem da neprijatelju po svaku cijenu spriječi prelazak u Austriju. U 4 časa 14. maja divizija je razbila neprijatelja i otpočela sa gonjenjem i zarobljavanjem.

Jedinice 6. proleterske i 2. krajiške brigade gonile su neprijatelja pravcem preko sela Mislinja — Šmartno — Legen i poslije kraće borbe oslobodile Slovenj Gradec, a u toku dana izbile do Vukovske Vaši, gdje su se spojile sa 51. divizijom, da bi u sadejstvu sa njom pristupile okruživanju i uništavanju već desetkovane ustaško-četničke grupacije.

Poslije probijanja neprijateljevog položaja Pušnik — Pečovnik vrh, 15. majevička brigada nastavila je gonjenje i do 6 časova izbila na komunikaciju Velenje — Mislinja — Slovenj Gradec, presjekavši tako odstupnicu ustaškim dijelovima koji su se kretali od Celja. Brigada je zatim preko Šentilja stigla oko 17 časova u Slovenj Gradec, očekujući dalja naređenja.

Do mraka neprijatelj je na prostoriji Biikovska Vas — Gušanj — Dravograd bio potpuno opkoljen. Poslije neuspjelog, očajničkog pokušaja da se po padu mraka probije, našavši se u bezizlaznoj situaciji i trpeći ogromne gubitke, u toku noći 14/15. maja kapitulirao je. Predajom ove ustaško-četničke grupacije prestao je svaki organizovan otpor pred frontom 3. armije, a time se završio i ratni pohod 17. udarne divizije.

U borbama protiv okružene ustaško-četničke grupacije 14. i 14/15. maja, 17. divizija nanijela je neprijatelju slijedeće gubitke: 642 ubijena, 233 ranjena i 8.762 zarobljena vojnika i oficira. Plijen je iznosio: 16 topova, 33 minobacača, 87 mitraljeza, 152 puškomitraljeza, 173 automata, 1.904 puške, protivtenkovska puška, 4 kamiona, 2 automobila, 15 motocikla, 80 bicikla, 400 kola sa zapregom i veća količina municije i ostale ratne opreme. Sopstveni gubici: 25 poginulih i 28 ranjenih boraca.⁴

Jedinice 17. divizije u toku 15. maja su prikupljale zarobljenike i ratni plijen, a razmjestile su se: 6. proleterska brigada na prostorijsi Sv. Janž — Bukovska Vas; 2. krajiška brigada na prostorijsi Sv. Peter — Otiški Vrh; 15. majevička brigada u sjevernom dijelu Slovenj Gradeca; artiljerijska brigada u Bukovskoj Vasi; inženjerijski bataljon u Turiškoj Vasi; medicinsko-sanitetski bataljon, Komanda pozadine i Štab divizije u Slovenj Gradecu.

f Divizija je poslije prestanka borbi imala 9.553 čovjeka, odnosno 8.621 borca, 541 podoficira i 391 oficira, a od naoružanja raspolagala je sa: 5.964 puške, 851 automatom, 650 puškomitraljeza, 47 mitraljeza, 8 protivavionskih mitraljeza, 606 pištolja, 72 protivtenkovske puške, 142 bacača 81 mm, 12 bacača 120 mm, 11 topova 75 mm i 18 topova 76 mm »Zis«.

Na svom borbenom putu 17. divizija imala je istaknutu ulogu u rasplamsavanju borbe u svim krajevima naše zemlje kroz koje je prošla. Boreći se, širila je bratstvo i jedinstvo u svim našim republikama (osim Makedonije) i vodila borbe protiv Nijemaca, Italijana, Bugara, Čerkeza, balista, ustaša, domobrana, četnika, nedićevaca, muslimanske legije i zelenokadrovca. Divizija je zabilježila sjajne pobjede i podvige, a od teških udaraca brzo se oporavljala. I u najtežim uslovima i najžešćim okršajima (6. i 7. ofanziva) divizija je ispoljila primjernu hrabrost i izuzetnu žilavost. Njene brigade bile su rasadnik vojnih i političkih kadrova za istočnu Bosnu i škola borbenog iskustva i političkog morala za mase boraca koje su stu-

⁴ AVII, k. 983, reg. br. 35-5.

pale u njihove redove. Divizija je za izvanredne podvige njenih brigada dobila više priznanja i pohvala, među kojima i tri pohvale vrhovnog komandanta druga Tita.

Na ratnom putu dugom oko 25.000 km 17. udarna divizija je imala oko 3.825 poginulih i nestalih i oko 6.877 ranjenih borača i starješina, nanijevši neprijatelju daleko veće gubitke.⁵

n^f

⁵ Prema podacima koje je dobijao Štab divizije od potčinjenih jedinica, neprijatelju su nanijeti slijedeći gubici: oko 12.000 poginulih, oko 16.000 ranjenih i 19.000 zarobljenih vojnika i oficira. Ovi gubici do danas nisu provjereni.

IZVORI

- Fondovi dokumenata i mikroteka Arhiva Vojnoistorijskog instituta JNA
- Zbornici dokumenata i podataka o narodnooslobodilačkom ratu naroda Jugoslavije, Vojnoistorijski institut JNA, tom I, II, III, IV i V
- IstoTijski arhiv KPJ, tom I, knj. 2, Beograd, 1949
- Operacijski dnevnik 17. udarne divizije
- Operacijski dnevnik 6. proletrske brigade
- Operacijski dnevnik 15. mafevičke brigade
- Operacijski dnevnik 16. muslimanske brigade
- Operacijski dnevnik 2. krajiške brigade
- Ratni dnevnik komandanta 5. divizije, Vojnoizdavački zavod, 1966
- Hronologija oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije 1941—1945, Vojnoistorijski institut JNA, 1964
- Ratni naponi Jugoslavije 1941—1945, Vojnoistorijski institut JNA
- Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945, knj. 1 i 2, Vojnoistorijski institut JNA, 1963 i 1965
- o — Završne operacije za oslobodjenje Jugoslavije 1944—1945, Vojnoistorijski institut JNA, 1957
- Istočna Bosna u NOB-u, 1. i 2, knjiga, Vojnoizdavački zavod, 1964
- Beogradska operacija 20. oktobra 1944, Vojnoistorijski institut JNA, 1964
- Dr Ervin Ginzberg i dr Izidor Levi, Sanitetska služba 17. udarne divizije, Beograd, 1951
- Dimitrije Triiunović i Pavle Babac, Prodor operative grupe divizija u Srbiju i forsiranje Ibra, Vojnoistorijski glasnik 6/1951

- Vojin Popović, Borbe operativne grupe divizija u Toplici, Rasini i Župi od 11. do 30. avgusta 1944. godine, Vojnoistorijski glasnik 4/1956
- Pavle Babac, Operacije Prve armijske grupe u zapadnoj Srbiji i Šumadiji od 21. septembra do 14. oktobra 1944, Vojnoistorijski glasnik 6/1956
- Radivoje Jovanović, Ofanziva narodnooslobodilačke vojske za konačno oslobođenje Srbije, Vojnoistorijski glasnik 2—3/1955
- Milutin Morača, Prva armija u završnim operacijama Jugoslovenske armije za oslobođenje Jugoslavije, Vojnoistorijski glasnik 2—3/1955
- Ljubo Vučković i Dragić Gajević, Kratak pregled operacija 2. armije u završnim operacijama Jugoslovenske armije za oslobođenje Jugoslavije, Vojnoistorijski glasnik 2—3/1955
- Sreta Savić, Treća armija u završnim operacijama Jugoslovenske armije za oslobođenje Jugoslavije, Vojnoistorijski glasnik 2—3/1958

S A D R Ź A J

Strana

I

Vojno-politička situacija u istočnoj Bosni (jun-jul 1943) —	5
Formiranje 17. istočnobosanske NOU divizije — — —• —	8

II

BORBENA DEJSTVA POD KOMANDOM VRHOVNOG ŠTABA

(jul-septembar 1943)

Popuna i sređivanje jedinica — — — — — — — —	20
Borba 6. istočnobosanske brigade u Birču —• — — — — —	21
Prodor 15. majevičke brigade u Posavinu — — — — —•	25
Borbe na Trebavi, Ozrenu i Posavini — — — — — —	27
Ponovo na Trebavi i u Posavini — — — —• — — —	32

III

DEJSTVA DIVIZIJE U SASTAVU 3. KORPUSA

(septembar 1943 — maj 1944)

Borbe u Posavini — — — — — — — — — —	35
Oslobođenje i odbrana Tuzle — — — — — — — —	30
Pokret prema Ozrenu i borbe u dolini Bosne i Spreče — —	60
Pokret prema Zvijezdi i oslobođenje Vareša — — — —	64
Pokret prema Romaniji i oslobođenje Sokoca — — —	67

Odbrambene borbe na Romaniji i Ozrenu (kod Sarajeva) —	72
Zimska ofanziva —• — —• — — — — — — — —	82
Borbe u Šekovićima i na Betnju — — — — — — — —	88
U dolini Krivaje i na Ozrenu — — — — — — — —	95
Borbe manevarskih grupa — — — — — —• — — —	98
Sređivanje divizije poslije 6. ofanzive — — — — — — —	107
Drugi napad na Tuzlu — — — — — — — —• —	109
Orijentacija divizije prema Semberiji i Posavini — — —	121
Na Ludmeru i Osatu — — — — — — — — — —	131

IV

DEJSTVA U SASTAVU OPERATIVNE GRUPE
ZA PRODOR U ZAPADNU SRBIJU

(*april-maj 1944*)

Pripreme za prelazak preko Drine —• — — — — — —	149
Borbe na Kraljevoj i Ravnoj gori — — —• — — — —	154
U Podžepnju i na Devetaku — — — —• — — — — —	160
Pokret prema Drini i pokušaj prelaska — — — — — —	165
Orijentacija divizije prema 2. korpusu — — — — — —	168
Borbe u rejonu Bogovića i pokret preko Jahorine — — —	172
Sutješka i Zelengora — — — — — — — — — —	176

St

v

DEJSTVA DIVIZIJE U SASTAVU 2. KORPUSA

(*jun-jul 1944*)

Borbe u Sandžaku — — — — — — — — — —	184
Oslobođenje Foče i Čajniča — — — — — — — —	191
Pokret ka Limu i borbe u njegovom izvornom dijelu — —	201

VI

DEJSTVA U SASTAVU OPERATIVNE GRUPE DIVIZIJA
ZA PRODOR U JUŽNU SRBIJU

(*avgust-septembar 1944*)

Pokret i borbe u međuriječju Lima i Ibra — — — — —	209
Nasilni prelazak preko Ibra — — — — — — — —	213

	Strana
Razbijanje četnika na Kopaoniku — — — — — — —	218
Borbe u Župi — — — — — — — — — —	223
Borbe u dolini Ibra i Zapadne Morave — — —• — —	232
Oslobođenje Gornjeg Milanovca — — — — — — —	240

VII

U SASTAVU 1. ARMIJSKE GRUPE

(20. septembar — 23. oktobar)

Pokreti i borbe u izvornom dijelu Zapadne Morave — —	24*5
Pokret ka Kragujevcu i borbe na komunikaciji Topola • —	
Kragujevac — — — —• — — — — —• — —• —	252
Oslobođenje Kragujevca — — — — — — — — — —	258

VIII

POD KOMANDOM GLAVNOG ŠTABA SRBIJE

(23. oktobra do 15. decembra)

Borbe na sektoru Kraljevo — čačak — — — — —	269
Na sektoru Čačak — Užice — —• — — — — —	274
Dejstva duž komunikacije Užice — Dub — Ljubovija — —	275

IX

U SASTAVU JUŽNE OPERATIVNE GRUPE

(15. decembar 1944 — 3. april 1945)

Prelazak ipreko Drine — — — —• — — — — —	280
Borbe na lijevoj obali Drine i napadi na Bijeljini — —• —	286
U Semberiji i na Majeveci — — — — — — — — —	298
Drugi napad na Bijeljini — — — — — — — — —• —•	302
Pokret prema Tuzli — — — — — — — — — —	311
Ponovo u donjem toku Drine — — — — — — — — —	313
Oslobođenje Bijeljine — — — — — — — — — —	319

GLIGO MANDIĆ

17. ISTOČNOBOSANSKA NOU DIVIZIJA

Tehnički urednik

Nikola Savić

Jezički redaktor

Nemanja Sjeran

Korektor

Dobrila Galac

Omot

Miroslav Vajić, akad. slikar

Štampanje završeno juna 1976.